

Титульна сторінка Острозької Біблії 1581 року

Віри Г. Смотрицького на герб В.-К. Острозького

СЛЯДЕКИМ ПЛАОСЦІІ СІВІЧАХУ . ЕУ , М .
А , Г . М . 2 , ЗА ; ПН , ЕУ М . 23 .
А , С . ПНА , ЗА , ПС , ЕУ АКРІ .
А , АПА , ЗА , ПІР . ЕУ ТО НД .
І ПОНІЖЕ ПАЛЮСТІ , ВІЧЕРТІ , АПА ,
ЗА , РІКЕ . ЕУ , М . РІ .
І ПЕПХО КЕ . СІВІЧАХУ . РІДУМПРІ .
АПА , ЗА , РІГ . ЕУ , М . РІ . И НА
АПА , АПА , ЗА , ЧА ; ЕУ , М . РІ .

ЧІПІН ГЕУАІА РАЗЛЧНІИ , НАБІГАІС
ПЕРІСУ , НАОЕФЕНІЕ ЦІРСІН , АПА ,
ЗА , ПДІ , НІПЗ . ЕУ , ТО , АВ , Н
М . 23 .
Напогрітапіемні . АПА , ЗА , РІС
ЕУ , М . ЛД , НІРГ .
Наслащніи . АПА , ЗА , НЗ , ЕУ ,
М . НГ . М . НА . КУ , Г . ТО , ГІ .
НАОЕФЕНІЕ МАСЛ . ЧІ , попо . АПА З
ЗА , НЗ . ЕУ , ТО , ГІ .
И , по . АПА , ЗА , РІС . ЕУ , АХ , ПА
Г . ТО . АПА , ЗА , РІС . ЕУ , М .
М . Б , ШІЛУХ .
Б , по . АПА , ЗА , РІЕ . ЕУ , М . НІ .
Б , по . АПА , ЗА , ЕГ . ЕУ , ТО , МД .
Б , ТО , АПА , ЗА , ЕНН . ЕУ , АВ , РІГ .
Б , по . АПА , ЗА , ЕАГ . ЕУ , М . НІ .
Б , шо . ШІЛУХ .
Б , по . АПА , ЗА , РІС .
Б , ЕРІ . АПА , ЗА , РІС .
Б , ФІ . АПА , ЗА , РІС .
Б , ЧЕ . АПА , ЗА , РІС .
Б , ПА . АПА , ЗА , РІС .
Б , ФІ . АПА , ЗА , РІС .

Извіленіє ща . Непропешеніемъ еса , непокршніемъ етго ^{ах}
побелѣю багачеєстнаго кнзла баснлія Константина внука Острозів
скаго , кое обрѣкнѣскаго . Маршалкъ землі болынєсія еттарбети
блаждімѣрѣкаго , а прош . Напетапаньбыети сїжкнга
гламка бнглѧ . єже ветхї ; новыи вѣлетів .
Вѣтвъ спасло градѣтго юнцнбомъ в Острозів .
много грѣшни . нидрогоний . рабо и каню
дѣ офороги єпомѣрѣкѣнтии . вѣтвъ
шевзданія міръ . з пн . ѿшкопло
щенія га ба непсакншаго іс ^{ах} .
а фп . тнца інла ві

Перший варіант післямови Острозької Біблії від 12 серпня 1580 року

παντοδύναμες Εἰς ἀνέρρηστες θεοὺς
ἐνεγίσθησαν αἵτινες παῖδες κάποιαι
καὶ τίσεως προσκυνηγμένοις Εἴς δο-
ξομολογουμένοις. Εἴς γε τὴν πάτερνην
ἄλλαθος νῦν ποτε δέχεται εἰτία, πονου-
διῶν τοῦτο οὐδὲν οὐδὲν μάκρην οὐδὲν οὐδὲν
δέρθοδεξων ἄρχοντες εἰς τὴν διανοίαν
πονοδεχθῆνται, οὕτως εὑρεῖται πατερολόγιον
τατου. Εἴς αὐτοῖς ιδίατον προσάρτεται θεοφοροί,
λόγος δοῦνος πάτερος πανταχού τῇ ἐμπι-
πώσῃ προσδίδονται. Διοδύνη
ἐγώ καὶ αὐταῖς ιωτάτοις Εἴς τῷ διπλῷ
ἀμαρτίᾳ πειρεχόμενον ιδίως εμπαιτού-
ντος εἰς τὴν προσάργυματι εἰπεικών
τοις εἰκαστοῖς τούς εἰς τὸ τέλος

ВСЕ СИЛЫ ИМЕНЬ РЕЧЕКНОЙ СЕ
СТАВРЕХУ СОСТАВЛЕХУ : ШВЕД
ИВАН ПОКЛАНЯЕМЫИ БЫЛ
ВПИШИ . ТЫ ЕСИ ВСЕКОДА.
БЛАГОЕСТИ НАЧАЛО ИВАНА , ПРЕПОДАЕ
ИЕЖЕ ИСВЕРШЕНИЕ . БЛАГОДАН ЕСИ УГОД
ПРАВОСЛАВНОМУ КИАЮ ВЛЮЧИСЯ СЕ
ПРЕДАТЬ , РА МИВ МНОГО ГРІШКОМУ ,
И ВЛО НЕРОДОНОМУ ПОВЕЛІ БЛАГІВЕНОЕ
СЛОВО ТВОЕ ВСІМЪ ПОБІЮДУ ТИСНІС
ИЕ ПЕЧАЛЬНЫ ПРЕЛОЖИТИ . ТІВ ІКЕ
УГОДАЩЕ ИСВЕРШІННА , ПІДІМІТНІЕ
ПРОХДА ОДЕРЖИМА , СЕВІДІН СЕБЕ ;
ПОДИЧАСЯ ПОВЕЛІНЮ , НАДІБЛАЩА ЦЕ
ДРІСТАМЪ ТВОЕ БРІДОУСА ЕПІДИНОУ

Ἐδος καὶ ἱερᾶς σῷ βαφῆς ἀνέξιχνία
τον πέλαγον μὲν πάλιν τῶν σωμάτων
Ἵππονόωμα μὲν Φάμπην, ὥτε νῦν ἡ σῆ
φιλανθρωπίᾳ εἰς τὸν λίμνην πλη-
ρούσεως εφθάκαμεν τὰς ψυχὰς βο-
νατα κατακύψαντες, καργε ταῖς
κεφαλαῖς ιμώνειστην γῆν κρουούντες
τοις δὲ δακρύοις χάρας δοξάζομεν Ε
ταρευψούμεν τοσον τρισάγιον Επαγ-
ένθημον ὄνομα, πατέρα, Εἷνον, Ε
τὸ ἄγιον πνέuma. Τοῖς δὲ οὐ

πάσοις πανταχός ὅδοῖς εἰσιν
ανοῖς, οὐκέτιοις Καβλφοῖς μους φί^ε
λοις δελικώς προσκυνήματα ἔως τῆς
Ιου προσώπη γῆς. Εἰς ἐκτῆς προθυ-
μίας ψυχῆς ἔκτενως ἰκατεύω. καντι^τ
ευρίσκεται τὸ σφάλμα συμχώρημα
ἔχετε, οἱ Ἰουνίζ: ωθέντες παρατί^γ
ολβοδότις περιστώλερον πνευματικῶν
διώρων σιωποῦσατε. Εἴδωλοις οὖτις οὓς
τὸ ἀμτέλα προσδέχεται τοις ἔχατον
ώς. Εἰς τὸ πάτον, Στοὺς ἐδεκατωκαίρω
ἥβαζοντα ὠσπερκής τὸ ὅλης ἡμέρας
βάρος Κασάνοιτα.

непілітімъ яко спікленного несе сѧ
плагориціїа твоєго , ізупно сѧ
шники , нердіомысленіи моями .
Ісоже иштъ твоимъ яко архієпископу
відпрестаніце сірбашнія деспи-
тіхъ . аша колбни преисланіще ,
ізлавамъ на шинми вземлю у дарахъ
ще , спасевами радиоти слави ми
ізпрозонои твоє тутое ізрехвал
ноєнма , ѿїа існа істотою рѣхъ .
Бефіте победахъ православнимъ
Христіану , господіємъ , ізбранимъ ,
ізрігомъ , з раболіпно мепланіє
апца Ѷемнаго єумілено спікворахъ .
шоуєріїже дши праѣжно молю ,
аще прислючна івісое погрѣшніє
прощаніе . смигже сподобавшися
шбогато дівца болянхъ даропанін
дховніхъ , ізправланіе . вѣрдиче
міс господінъ би ноградесего пріємле
поганіялого иштъ ізрѣбато , ізобрінаго
кафескпе таса діблавшего , ишо
ізпажостъ все днѣнаго
бара понесшаго .

Τὰ μὲν διὸ περὶ τὰ θεῖα δεῖλα τῷ ψυχοσωγίκα
εἴβησαν παντάπειράν τοις διαθένταις Ιερωτώντας
πεπεμψόντας τούς ιωαννους, τοῦ Θεοφόρου
ηὗ διπλῶς μελάνης φοίβους. ἐνθεοφύλακάν τοι
πολλούς εἶδεν, ἔτι πολλούς ιεράντας καὶ θεόντας.
Ἐπειδὴ τοις πολλοῖς τούς οὐτότις οὐδὲν
ἀπορήσει τοις λαοῖς τούς τούτους τοὺς θεούς,
Χριστούς τούς φαίνεται τοις σωτηρούς μηκέν τινος

С ѿтакъ его прѣнѣа иашеваніе ани
гнъ, бѣхато ииѣваги забѣтъ, напечаташа
мико мнѣго грошими юдимъ десорѣзомъ
змѣскъ, въѣти храмимъ градъ острѣвъ
Римъ, ѿсажданіе міра № 3 п., ѿблѣкъ
цикликъ за келпя нашетъ № 1 п., № 2 п.,
мѣца августа № 1 п.

“Софонія проркъ” – арк. 172 зв.-173 III рах.; “Аггеи проркъ” – арк. 173 зв.-174 III рах.; “Захарія проркъ” – арк. 174 зв.-178 III рах.; “Малахія проркъ” – арк. 179-180 III рах.; “Первые книги Макавеїскіе” – арк. 1-15 IV рах.; “Вторие книгі Макавеїские” – арк. 15-25 IV рах.; “Третие книги Макавеїскіе” – арк. 25 зв.-30 IV рах.; “Феофилакта архіеп^ппа Бельгарьского предловіе, еже ю Маттьеа, стаго евагліа” – арк. 1 V рах.; “Ю Маттьеа, стое блговѣствованіе” – арк. 2-17 V рах.; “Предловіе, еже ю Марка стаго евагліа” – арк. 17 V рах.; “Ю Марка, стое блговѣствованіе” – арк. 17-26 зв. V рах.; “Предисловіе, еже ю Луки стаго евагліа” – арк. 26 зв. V рах.; “Ю Лукі стое блговѣствованіе” – арк. 27-43 V рах.; “Предисловіе, еже ю Іоанна, стаго евагліа” – арк. 43 V рах.; “Ю Іоанна, стое блговѣствованіе” – арк. 44-56 зв. V рах.; “Сказаніе дъяній апських писана стымъ апсломъ і евглистомъ Лукою” – арк. 56 V рах.; “Дъянія сътіх апсь списана стымъ апс Лукою” – арк. 1-16 VI рах.; “Соборное посланіе Іаковле” – арк. 17-18 VI рах.; “Соборное посланіе Петрово” – арк. 18 зв.-20 VI рах.; “Соборное посланіе Петрово второе” – арк. 20 зв.-21 VI рах.; “Соборное посланіе Іванново” – арк. 22-24 VI рах.; “Соборное посланіе Іюдино” – арк. 24 зв.-25 VI рах.; “К римланамъ посланіе стго апстла Павла” – арк. 26-32 VI рах.; “К коринѳомъ посланіе стго апстла Павла” – арк. 32 зв.-43 VI рах.; “К коринѳомъ посланіе апсла Павла” – арк. 39-43 VI рах.; “Къ галатамъ посланіе стго апстла Павла” – арк. 43 зв.-45 VI рах.; “Къ ефесемъ посланіе стго апстла Павла” – арк. 45 зв.-47 VI рах.; “Къ филипісівмъ посланіе стго апстла Павла” – арк. 47 зв.-49 VI рах.; “Къ коласаемъ посланіе стго апостола Павла” – арк. 49 зв.-51 VI рах.; “Къ солнченомъ посланіе стго апстла Павла” – арк. 51 зв.-53 VI рах.; “Къ солнченомъ посланіе стго апстла Павла” – арк. 53 зв.-54 VI рах.; “Къ Тімоѳею посланіе стго апстла Павла” – арк.

54-56 VI рах.; “Къ Тімоѳею посланіе стго апстла Павла” – арк. 56-57 VI рах.; “Къ Тітѣ посланіе стго апстла Павла” – арк. 57 зв.-58 VI рах.; “Къ Філимону посланіе стго апстла Павла” – арк. 58 зв. VI рах.; “Къ евреямъ посланіе стго апстла Павла” – арк. 59 зв.-63 VI рах.; “Аполіфіс стго Іоанна јешлого” – арк. 64 зв.-71 VI рах.; “Соборникъ ві” тимъ мсцамъ” – арк. 72 зв.-75 VI рах.; “Сказані главам евгским утренімъ апсломъ і евгламъ извѣстно седмицамъ всего лѣта, въ ство величю ндлю пасхи” – арк. 75 зв.-78 VI рах.; Післямова (один або інший варіант) – арк. 78 зв. VI рах.

Каталоги стародруків: Быкова Т. А. Каталог изданий Острожской типографии и трех передвижных типографий. – Ленинград, 1972. – № 4. – С. 16-21; В помощь составителям сводного каталога старопечатных изданий кирилловского и глаголического шрифтов: Метод. указания. – Вып. 4. Предварительный список старопечатных изданий кирилловского шрифта второй половины XVI в. / Сост. Ю. А. Лабынцев. – Москва, 1979. – № 78. – С. 28-30; Варварич Г. Е. Славянские книги кирилловской печати XVI-XX вв.: Каталог книг, хранящихся в Государственной исторической библиотеке УССР. – Киев, 1985. – № 243. – С. 79-80; Гусева А. А. Издания кирилловского шрифта второй половины XVI в.: Сводный каталог. – Кн. 1-2. – Москва, 2003. – № 83. – С. 588-594; Запаско Я., Ісаевич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. – Львів, 1981. – Кн. I (1574-1700). – № 13. – С. 27-29; Издания кириллической печати XV-XVI вв.: 1491-1600: Каталог книг из собрания ГПБ / РНБ; Сост. В. И. Лукьяненко. – С.-Петербург, 1993. – № 80 – С. 169-177; Карапаев И. П. Описание славяно-русских книг, напечатанных кирилловскими буквами. – С.-Петербург, 1883. – Т. 1. – № 101-102. – С. 213-216; Каталог кирилических стародруків Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника АН України. – Вип. 1: Видання І. Федорова / Укл. Я. Д. Ісаевич, В. Я. Фрис. – Львів, 1993. – № 14-26. – С. 34-56; Кириличні стародруки 15-17 ст. у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського: Каталог / Уклад. Н. П. Бондар, Р. Є. Кисельов, при уч. Т. М. Росовецької. – Київ, 2008. – № 438. – С. 106; Лосиевский И. Я. Первопечатные отечественные издания в Харьковских коллекциях: Сводный каталог. – Ч. 1:

Описание анонімного памятника печати, изданий И. Федорова и П. Мстиславца. – Хар'ків, 1987. – № 5.1-5.6. – С. 26-45; Максименко Ф. П. Кириличні стародруки українських друкарень, що зберігаються у львівських збірках: 1574-1800. – Львів, 1975. – № 184-185. – С. 35; Микитась В. Л. Давні книги Закарпатського державного краєзнавчого музею. – Львів, 1964. – № 3. – С. 54-58; Його ж. Давні рукописи і стародруки: Опис і каталог / Ужгородський державний університет. – Ужгород, 1961. – № 73. – С. 55; Немировский Е. Л. Славянские старопечатные книги кирилловского шрифта в книгохранилищах Великобритании. – Москва, 1993. – № 26. – С. 21; Петров С. О., Бирюк Я. Д., Золотарь Т. П. Славянские книги кирилловской печати XV-XVIII вв.: Описание книг, хранящихся в Государственной публичной библиотеке АН УССР. – Киев, 1958. – № 24. – С. 23; Половникова С. О. Колекція кириличних стародруків із зібрання Чернігівського історичного музею ім. В. В. Тарновського: Каталог / Упорядн. Половникова С. О., Ситий І. М. – Київ, 1998. – № 174-175. – С. 125-126; Українські книги книги кирилловської печати XVI-XVIII вв.: Каталог изданий, хранящихся в ГБЛ. – Вып. 1: 1574 – I пол. XVII в. / Сост. Т. Н. Каменева, А. А. Гусева. – Москва, 1976. – № 3. – С. 12; Ундорльский В. М. Очерк славяно-русской библиографии. – Москва, 1871. – № 88. – С. 15; Cyrillic book printed before 1701 in British and Irish Collections: A Union Catalogue. – London, 2000. – № 35. – S. 33-41.

Наталія Бондар

Біблія Острозька (Острог, 1581)

Видатна пам'ятка української та європейської культури. Будучи надрукованою на початку 80-х рр. XVI ст., вона отримала значне поширення серед православних слов'ян, а також молдаван та румунів. Це видання шанували й представники неправославних віровизнань, віддаючи належне ерудиції острозьких книжників. Шанобливе ставлення до цієї Біблії як з боку православних, так і представників інших християнських конфесій стало однією з причин того, що

збереглося чимало примірників цього видання. При гіпотетичному накладі 1000-1500 примірників до нашого часу дійшло понад 350 примірників, які зберігаються в музеях, бібліотеках, архівах не лише України, але й також Росії, Білорусі, Польщі, Литви, Румунії, Ватикану, Греції, Сербії, Угорщині, Чехії, Естонії, Голландії, Болгарії, Франції, Великобританії, США, Канади, Австрії, Німеччині, Фінляндії, Узбекистану, Киргизії тощо. Хоча про Б. існує чимала література, складно говорити, що книга є достатньо дослідженою.

Зокрема, це стосується джерел, які використовувалися острозькими книжниками при створенні Б. Недостатньо вивчені її текстологічні особливості, а також особливості мови. Російські православні автори XIX ст., розглядаючи Б., акцентували увагу на тому, що ця книга була важливою “зброєю” в руках православних представників “руської народності” в боротьбі з експансією католиків, а також протестантських течій. Водночас спостерігалося намагання розглядати Б. в загальноросійському контексті. Спеціально зверталася увага на те, що нібито її основою була т. з. *Геннадієва Біблія*, укладена в Новгороді наприкінці 1499 року. Із часом витворився міф про *Геннадієву Біблію* як основне джерело Б., котрий активно експлуатувався російськими авторами. Цей міф прийняли також деякі українські й польські дослідники (І. Франко, М. Возняк, Т. Кемпа та ін.). У “спадок” він дістався радянським науковцям. Цей міф давав підстави останнім вести мову про культурні зв'язки між росіянами й українцями, а також про те, що перші благотворно впливали на других. Теза про *Геннадієву Біблію* як основу Острозької стала майже аксіомою і знайшла відображення в академічних виданнях з історії, а також виданнях енциклопедичного характеру.

Для радянських авторів аналіз біблійних текстів, у т. ч. Б., був справою ідеологічно